

goed was, en de leus werd: Vaderland en God! het laatste woord werd, welstaanshalve, als aanhangsel bewaard.

Geen volkslied, geen pakkend volksboek, geen oeuvre op het gebied der schilderkunst legt het gebeuren van 1813 voor het volksbewustzijn vast. Dan komt admiraal van Kinsbergen, bekeerd van zijn Napoleon-aanbidding (bij zijn verheffing tot Rijksgraaf dankt hij den keizer met de betuiging dat hij het zijn grootste ongeluk achtte, geen zoon te bezitten, die zijn schuld voor hem aan Caesar kon voldoen) met een prijsvraag te hulp. Hij looft zeven honderd gulden uit voor „een geschied- en redekundig gedenkboek van de verlossing en herstelling van Nederland in 1813, in den smaak der ouden, vooral dien van Sallustius, een gelijk bedrag voor „het bezingen van de opgemelde belangrijke gebeurtenis in een uitvoerig Nederduitsch Dichtstuk, in Alexandrijsche versmaat“, een prijs van vijfhonderd gulden voor „het bezingen van dezelfde gebeurtenis in een krachtvollen Nederlandschen lierzang“, een dergelijke voor „een volkslied, met de daartoe behoorende muziek, in den smaak van de bekende liederen *Wilhelmus van Nassau* en *God save the King*“. Voorts een eerste prijs van twee duizend gulden en een tweede van duizend gulden voor „een schilderij, verbeeldende een belangrijke gebeurtenis uit de eerste dagen der omwenteling van November 1813“. Resultaat: geen prijs toegewezen voor dichtstuk, lierzang of historieschilderij, bekroond worden alleen Tolens voor zijn „Wien Neerlandisch Bloed“ en Van der Palm voor zijn „Geschied- en Redekundig Gedenk-schrift“.

De verkoren specimina mogen dus wel als bewijsstukken gelden voor de toen heersche opvattingen en smaak. Wat vinden wij? Klinkende woorden, snijde rhetoriek, vlot en zwierig vloeiende versregels en zinswendingen, maar zonder verheffing, zonder diepte en kracht; een forsche, druk opgesmukte gevel voor een armelukkig, schamel woninkje. Over het bloed-looze Tolens-product is genoeg geschreven; van het Gedenk-schrift is niet heel veel meer goeds te zeggen. De gewoone toon is vol van nationaal zelfbehagen, terecht is echter opgemerkt: „Ten koste van een niet heel groote inspanning, had Nederland in een ongelooflijk korten tijd gekregen wat het wenschte. Aan wat er op militair gebied te doen bleef eer Napoleon geheel ten onder gebracht was, ja zelfs aan de algeheele zuivering van zijn eigen grondgebied, nam Nederland minder deel dan gepast, en dan mogelijk ware geweest. Een Duitsche spottend van 1814 vertoont mijnheer, behagelijk zijn pijp rookend op een wagon, door Pruisen, Rusland en Engeland hijgend voortgetrokken; en de levige rooker zegt: „Zoo gaat het wel!“ Niettemin schrijft Van der Palm: „Dank hebbe dan de vaderlandsche schrijver... die de krachten des volks in den Spaanschen, en in den Franschen opstand, tegen elkander gewogen, en het overwigt der laatste heeft getoond. De leeuw behoefde slechts te ontwaken; hij had nauwelijks zijne klauwen te toonen; het schudden zijner manen alleen kon in het hart der reeds verslaagde vijanden ontzetting en doodschrik jagen!“

Blozen konden Van der Palm's tijdgenooten zeker minder goed dan hullen; men speculeerde in dien tijd op het vochtig oog, en tranen werden genoemd de tolken der menscheelijken, het loon der kunst. Van der Palm noemt ze dauw der natuur. Maar welk gevoel moet iemand bekruipten als hij in het aangezicht geprezen wordt, zooals Van der Palm het Van der Duyn van Maasdam doet: „Bij zoo veel zedigheid en minzaamheid, en zucht om elk te dienen en te verpligten, zou men bezaard durven hopen, zulk eene vastheid van geest, zulk eene onbegrensde zelfs-opoffering aan te treffen... Eenvoudig van zeden, hoffelijk zonder hoofdscheit, rein van bedoeling, onkreukbaar in trouw, gezond van hoofd en hart, warsch van twist, zonder zweem van partijgeest, zonder argwaan of achterdocht, onbepaald van vertrouwen...“ etc. etc. Of zooals hij Falck ten tooneele voert: „Een hoofd, zoo heider, een overzigt, zoo ruim, een blik, zoo snel en gewis, dat het ware en goede zich van zelf aan hem schijnen te ontdekken, misleiding of begoocheling het masker voor hun strijken“. Na nog 1½ bladzijde wierook: „Kan somtijds zulk een karakter, bij het klimmen in jaren en eer, bij het getuigenis dragen van vele streken en slechtheden, bij den schijnbaren nooddwang om list door list te ontwapenen, iets verliezen van zijn zachten en schoonen omtrek; van zijne meewarigheid of rondborstigheid; deze bezorgheid moge omtrent anderen oprispen, doch niet omtrent Falck! Hem behoort en behoede steeds daarvoor zijn zuivere verstandelijke en zedelijke zin, zijne braafheid, door niemand besproken of berispt...“ enz. Om van andere staaltjes uit het gedenk-schrift maar te zwijgen.

Wat is dat voor een geslacht? Het geslacht van 1813, het geslacht van pose en van opgewonden declamatie, die dienen moet om de armoede van geest en hart te bedekken, is het geslacht van 1795: van kamerjaponnen en pantoffels en lange Goudsche pijpen, het renteniers-geslacht, dat over ongehoorde rijkdommen beschikt, maar het geld niet gebruikt, waar het noodig is, n.l. om er een krachtigen Staat, een solied gefundeerde Maatschappij mee te bouwen: „de Staat werd berooid gelaten, in de industrie weinig geld gestoken, evenzoo in de koloniën, die door de compagnieën zeer gebrekkig werden ontgonnen, en waar het volk in zijn geheel weinig kennis van had en zich niet om bekommerde“. Hoe weinig is er vóór een na de Franse periode in wezen veranderd!

1813 heeft ook een rijtje idolen, de toonaangevende kringen bejerven zich het volk (waarbij veel meer pit en geestkracht te vinden was dan bij de „aanzienlijken“) te leeren, ze te dienen; de voornaamste zijn: rust, eenheid, gematigdheid, verlichting, deugdzaamheid. Rust: men was moe van oorlogsspanning, van de zweep van den drijver, men wilde de „oude tijden“ terug: beweging in de havens, handel, geldverdien, en daarmee comfort, een gemakkelijk leven. Maar de rust als idool? Men vergete het scherpe, maar ware woord van Brummelkamp niet: „Ja, ja, rust, rust, liefelijk en zoet, hebben allen noodig, die niet gaarne vroeger dan in de eeuwige verdoemenis ontwaken“. Eenheid: de oorzaken van tweedracht tusschen patriotten en prinsgezinden

waren weggevalen; „er bestond geen onderscheid meer, bijkans iedereen was liberaal, gelijk bijkans iedereen Oranjegezin was“, maar men zag niet in „de bedriegelijkheid eener eensgezindheid, die uit gemis aan beginselen ontsproot“, elk bezwaar tegen den geest der eeuw werd „voor een droombeeld der zonderlingheid, voor een ondankbaar miskennen der vaderlandsche voortreffelijkheid, zoo niet voor een strafbaar poget tot rustversterking, uitgekreten“.

Gematigdheid: een taal vasthouden aan de revolutionaire grondbegrippen, alleen nu in plaats van „een dol radicalisme“ een „liefelijk liberalisme“. Daar zat de fout, meende men: men had de *utersten* niet weten te vermijden. Eerst in Frankrijk vrijheid zonder orde, toen, onder Napoleon, orde zonder vrijheid — welnu, kies tusschen die *utersten* den gulden middenweg der gematigdheid, en ge zijt er. **Verlichting:** bij het licht der rede zal men alle vraagstukken van heden en morgen, van mensch en wereld, van tijd en eeuwigheid, op bevredigende wijze oplossen. Onder de leus: „de bijbel kan onmogelijk iets leeren dat in tegenspraak is met de gezonde rede“, onderminning van alle waarheden, waarin de kern en kracht der Schriftgelooovige belijdenis ligt. De ergernis van het kruis wordt angstvallig bedekt, de scherpe kanten van de geopenbaarde waarheid worden zorgvuldig weggeslepen.

En de Kerk?

De Kerk sukkelde mee in 't verlichtings-spoor.

Eén geest in Staat en Kerk, politieke en kerkelijke vrijzinnigheid werken in vennootschap samen, van buiten uit, bij de predikanten, was de verwording begonnen, langzaam maar zeker drijft de Kerk mee op de stroom van den tijd. En er is geen kracht om de eerst bedekte, later al meer zich blootgevend vijandschap tegen de Openbaring Gods te bestrijden en uit te drijven. Terwijl op onderscheiden plaatsen de zuivere woordverkondiging nog wordt gehoord vermenigvuldigt het aantal natuur-, deugd- en zedepreekjes b.v. over: Het ontstaan, het vallen en het nut van den regen, De onsterfelijkheid der dieren, Hoe schadelijk één zedelijk gebrek is voor het wezen en den roem van iemands braafheid, Jezus' hooge belangstelling in de verlichting en het heil der menschen, enz. Dat was naar de smaak van den liberalen bourgeois-satisfait, die van een Gereformeerde prediking niets hebben moest:

Ik kies voor al dat zemelknoopen

Een reklijk Predikant,

Dien 't dom gemeen niet na zal loopen,

Maar lieden van beschaafd verstand.

Daar zijn er toch in onze dagen

Van heel een ander slag,

Die elk wat lust en welbehagen

En zonder aanstoot hooren mag.

Ja, spreekt men mij van deugd en zeden,

Daar spiegel ik mij in,

Dat is verstaanbaar voor mijn reden

En heeft gezonden menschenzin.

Zoo leerde men in de Kerk, zichzelf te bekijken in den spiegel der *deugdzaamheid*, men meende zijn aangeboren aangezicht te herkennen als dat van een braaf mensch, en welvoldaan wandelde men naar huis, in de eerste verte zich niet realiseerend, dat er een soort „braafheid“ is, die niet ver af ligt van schijnheiligheid.

Al deze idolen werden ook gepropageerd en aangeboden in 1795; hoe weinig heeft in de vorige eeuw de lange bange druk de geestesgesteldheid van ons volk ten goede gewijzigd!

Zou het in onzen tijd anders zijn!

Over de reactie's na de moderne oorlogen, die der vorige eeuw inbegrepen, heeft men het volgende gezegd: In oorlogstijd is er levensgevaar, bestaanonzekerheid, vrijheidsbeperking, men voelt zich gehandicapt naar alle zijden. Niet zoodra is het vrede en de spanning is opgeheven, of men zoekt vergoeding, schadeloosstelling voor geleden gebrek en tekort. Als uit een benaauwd droom ontwaakt, wil men het leven veel meer als festijn zien dan als roeping, en aan dat festijn eischt men zijn plaats op, minstens even breed als voorheen.

Diepgaande verandering? Ze is er veel minder, dan men wellicht denken zou, er is een algemeen reënité à ses premiers amours, en de leus wordt: grijp van het leven, wat ge grijpen kunt, carpe diem, pluk den dag. Deze beschouwing is van eenzijdigheid in de typeering niet vrij te pleiten, bovendien gaat ze in haar algemeenheid te ver. Immers, ook hier gaat de regel op: wie heeft, dien zal gegeven worden, en hij zal overvloediger hebben. Hier beslist de geloofshouding. Van hen, die zonder geloof misshien in den bangsten nood nog wel gebede-woorden vonden, maar niet vielen voor God, geldt: maar van wien niet heeft, van hem zal genomen worden ook wat hij heeft.

Toch zie men de waarheidskern in deze beschouwing niet voorbij.

Om ons heen hooren wij opgaan de roep om vernieuwing, men wil verwerkelijking van nieuwe idealen, een totaal nieuwe instelling op de bestaande problemen, een nieuw staatsbestel, een nieuwe Maatschappij, een radicaal vernieuwende sociale ordening.

De groote vraag is echter die aan de *geestelijke vernieuwing* van ons volk. Is er in 1945 opgestaan een herboren, een wedergeboren natie?

Nieuwe instellingen, nieuwe groepeerings, nieuwe plannen, we staan er niet à priori sceptisch tegenover. Inzover ze kunnen dienen om gerechtigheid en naastenliefde (niet als philosophische deugden), maar zooals Gods Woord ons die doen verstaan) beter tot uitdrukking te brengen, hebben ze onze volle sympathie: men kan op ons rekenen.

Doch men vergeet niet, dat nieuwe vormen en nieuwe verhoudingen (simpele, maar al te vaak vergeten waarheid) geen nieuwe menschen maken.

En evenmin, dat de moderne oorlogen op de lijnen, waarlangs de volken zich voortbeweegen naar het eindpunt, in hoofdzaak beteekenen een versnelling van het tempo, zonder dat de richting, waarin de lijnen loopen, noemenswaardig gewijzigd wordt.

P. DEDDENS.

GRONINGER BRIEVEN

Amice frater,

Twee wonderlijke feiten verdienen dubbel onze aandacht in ons nog steeds letwat chaotisch leven.

Het eerste is, dat onze „Omroepgids“, het orgaan van de Ned. Christelijke Radiovereniging, nadat tot ons genoeg twee nummers waren verschenen, verboden werd. Men zegt, dat ook andere organen van dien aard hetzelfde lot ondergingen. Verboden — wegens papierschaarste.

Mij wordt bericht, en dat is het tweede, dat ergens in een onzer gemeenten het kerkbladje van de vrijgemaakte kerk verboden werd. Het gezag oordeelde, dat men aan het synodale blad genoeg had. Verboden — wegens papierschaarste. Ja, dat zei de Duitscher ook, en zelfs met geen andere woorden.

Er moet nog een wonderlijk feit bij.

Onze minister-president heeft voor de radio een verklaring afgelegd van hetgeen de regering omtrent de radio-vereinigingen deed. Er zal voorlopig maar één omroep zijn. Velen meenen, dat dit nooit anders moet worden. Want zoo las ik in het „Vrije Volk“, het orgaan van de sociaal-democraten: er zijn christenen die nog spreken van antithese, en dus een eigen partij willen, maar die zoo doen stellen zich buiten de volksgemeenschap.

Dus één omroep, maar in een commissie zullen de verschillende groepen vertegenwoordigd vinden.

Alles mooi en wel, zou ik den minister willen toeroepen, maar er is toch een *wet*, die de positie der radio-vereinigingen regelt en haar rechten bepaalt?

Het antwoord zou misschien zijn: wij leven per noodwet.

Want het is, alsof er geen grondwet meer is en alsof alle wet op zij gezet wordt. Het is alles noodwet voor den tijd van overgang. Wie zucht hier niet: 'k wou, dat die maar overging.

Herhaalt de historie zich hier? Zij het dan ook met eenige verandering?

Het is met een geslacht, dat Gods oordeelen niet verstaat altijd weer gelijk. Als het oordeel is weggetrokken, als de storm van oorlog en revolutie eerst wat is uitgewoed en God de Heere tijd tot bezinning geeft, keert de oude hoogmoed terug. Men zal nu beter oppassen en van de aarde een soort paradijs maken. Nu zal alle onrecht verdwijnen. Nu staat het sociale vraagstuk voorop.

Zoo was het ook na den vorigen wereldoorlog.

Vooraf groot kabaal over den heerlijken cultuurvoortgang; toen een hoofdschudden: wat beteekent toch die cultuur, of liever nog: en dat alles na zooveel eeuwen christendom; daarna zette de humanist zich weer op den troon, en zei: en nu ga ik alles goed maken. Maar — men had in 1918 nog eerbied voor de wet.

Het was nog de rede, die goede wetten maken zou, en de wet, die het leven in orde zou brengen. Het rationalisme was nog niet dood.

Thans gaat het gelijken gang.

Wij mogen zeker wel zeggen dat de calvinist zich in de dagen van verzet niet onbetuigd heeft gelaten. Maar nu de vrede daar is gaat de humanist weer zijn troonzetel innemen en zegt: en nu alle strijd en oneenigheid weg. Nu alles één, ik zal mij ook verbeteren en christelijk worden. Het sociale vraagstuk voorop. Een paradijs wacht ons. Alleen de tijdgeest is irrationalistisch. Het nationaal-socialisme en facisme, booze vruchten dezer strooming, mogen terneergeworpen zijn, de tijdgeest bleef dezelfde.

Nu niet de rede, maar het leven. Nu niet de vastheid eener wet maar de noodwet, de improvisatie, het plotseling grijpen van wat noodig werd. De wet voor de concrete situatie of het oogenblik. Ook niet meer dat parlement, het woord, maar de daad. Hoewel er geen praatzieker menschen zijn dan die daadmenschen.

Gevoelt gij nu niet, wat ons volk allereerst in deze gevaarlijke dagen noodig heeft? *Verdedigding onzer constitutionele vrijheden en rechten.*

Waar Groen voor vocht, die zeide: de calvinistische reformatie is grondslag en waarborg dier vrijheden en rechten. Daar streefde Kuyper voor, die Groens these schitterend verdedigde in zijn bekende werk met dezen titel.

Misschien zegt men: maar kijk dan eens naar Engeland, waar, naar men zegt een geruischloze revolutie plaats had en Labour den conservatief versloeg. In Engeland nu het socialisme. Hoe wordt het daar dan met de constitutie?

Alsof het Engelsche volk deze dingen zou verstaan, zooals dat hier op het continent het geval is.

Ik zeg: het is het Engelsche volk in dit alles te doen om *handhaving* van zijn constitutionele rechten en vrijheden. Het doet dit op zijn eigen wijze. Het heeft een politiek genie, dat alle volken het mogen benijden.

Atlee heeft uitgesproken wat den Engelschman thans beweegt. Hij zei: Churchill is goed voor den oorlog, niet voor den vrede.

Het Engelsche volk is altijd vuurbang geweest voor een overwinnend leger en voor een generalissimus. Het zou er nooit aan denken Churchill maarschalk te maken.

Het wil oorlog voeren, als dat noodig is, en is zijn gegeraals dankbaar als de overwinning werd behaald. Maar na zulk een overwinning moet het leger weer weg. Wij willen, zoo zegt de Engelschman het dan, den hoed niet afnemen voor het ministerie van oorlog.

En het wil zijn constitutionele vrijheden en rechten zuiver bewaren, al stelt het ook geen prijs op een geschreven grondwet.

En nu wordt aan de verandering thans het woord socialisme gegeven, omdat men in Engeland niet altijd bang is voor de woorden, die het continent gaarne bezigt. Men moet immers twee dingen doen: Rusland tot

vriend hou
op den be
er gebeurt
Maar ve
Het is v
rikaansc
Het was i
laait der
waren nog
zei: zij z
mensch. 2
Engelsch
Wij mo
Hier op
al of niet
de vrucht
leerde Gr
Dat is v
van van
En nu
onze kring
protestant
basis, was
hebben. A
was, wat
Nu is b
gevaarlijk
socialisme
wij niet m
telijk nat
ken stap
Eendrac
dig, zeer
thans om
welke ge
En zoo
Ik neem
Het bla
En zou
zelfs daar
kern van
van het v
Maar d
weer, has
hooren: d
borg onze
Met ha

Ongehu

De Utre

Zijn wij
ring zijn.
derszins n
ongehoud
zal later k
Wij k
tegen de v
— wij de
zwaar ge
loofde, of
Nogma
grootte her
zijde van
man moge
zwaar ju
op in de
neemt na
in commiss
Als met
wil maken
gaan.
Wij hop
ring aan,
trekken: z
van het b
het bevoor
hun arbe
het Rijk.
Volkom

AMSTE
Amsterda
leden der
Broeder
In dis
ambtsdrag
Centrum,
Het v
dam heeft
telijken a
Gij wee
hebben b
krachten
boren en
uit hun v
Gij wee
dikanten
spraak n
Gij wee
eigenmac
agendum
plaatselij
dragers b
ten de K